

Željko Jozić

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Strossmayerov trg 2, HR-10000 Zagreb

GLAGOLSKI SUSTAV IKAVSKOJEKAVSKIH POSAVSKIH GOVORA

U radu se prikazuje glagolski sustav ikavskojekavskih posavskih govora temeljen na vlastitim istraživanjima 20-ak sela u brodskoj, županjskoj i oraškoj Posavini.

Posavski govori i njihova akcentuacija

Slavonski se dijalekt štokavskoga narječja dijeli na tri poddijalekta: podravski, posavski i južnobaranjski ili baranjsko-bački. Posavski se pak govori prema refleksu nekadašnjeg glasa *ě* dijele na ikavske (*lišve, dīte*), ekavske (*měšec, mlēko*) i ikavskojekavske (dugi slog ima *i* na mjestu nekadašnjega glasa *ě*: *dīte*, kratki slog ima *je*: *djēca* ili jotirano *žēca*). Ikavski posavski govori prostiru se na zapadu i krajnjem istoku posavske zone, prostorno bočno obuhvaćajući ikavskojekavske i ekavske govore u središnjoj Posavini. Ekavski govori ograničeni su na jedanaest sela jugozapadno od Vinkovaca, a u toj je zoni zabilježen i govor s nezamijenjenim jatom u jednom dijelu sela Gradišta. Ikavskojekavski govori najrasprostranjeniji su posavski govorni tip, smješten uglavnom u središnjem dijelu Posavine (među njima je i sedam sela u bosanskoj Posavini oko Orašja).

Svim su poddijalektima slavonskoga dijalekta, što naravno vrijedi i za ikavskojekavske posavske govore, zajedničke ove naglasne osobitosti: starija hrvatska akcentuacija s novim akutom i silaznim naglascima na srednjim slogovima. Novi akut javlja se na svim slogovima (*nāč, rādīm, rešetka, vodē*); kratkosilazni naglasak javlja se na jedinom, zatim početnom i središnjem slogu (*brāt, kūća, paprīka* – u nekim su mjestima moguće naglasne dvostrukosti *paprīka* i *pāprika*, s time da prevladava naglasak *paprīka*), a na dočetnome (*sestrā*) samo u najarhaičnijem posavskom govoru između Slavonskog Broda i Župa-

---

¹ Više v. u Jozić 2004.

nje¹, drugdje *sèstra*; dugosilazni se naglasak javlja na svim pozicijama u riječi (*dîm, mâjstor, pokôjnik, posô*). Novoštokavski kratkouzlazni ima uobičajenu novoštokavsku distribuciju (početnu i središnju, nakon razvoja od dočelnoga kratkog naglasaka kojemu je prethodila kračina: *sestrà > sèstra, vrućinà > vrućina*), a, sasvim razumljivo, vrlo je rijedak u najarhaičnijoj zoni; i dugouzlazni naglasak posvuda ima novoštokavsku distribuciju (početnu i središnju, nakon razvoja od dočelnoga kratkog naglasaka kojemu je prethodila duljina: *rūkà > rúka, kapèlà > kapèla*), a on je za razliku od kratkouzlaznoga uobičajen u najarhaičnijoj zoni.

Ostaci starohrvatske akcentuacije u posavskim, pa tako i u ikavskojekavskim govorima nalaze se i kad je riječ o višesložnim riječima s nekadašnjim središnjim položajem kratkoga naglasaka kojemu je prethodila duljina, npr. *ūtòrak, polúpàla*, a takvi su oblici najčešće u uporabi usporedo s novoštokavskima *útorak, polúpala*. Dugosilazni naglasak kojemu prethodi duljina (*náčèlnik*, G mn. *šešīrā*) najčešće je prešao u novoštokavski dugouzlazni (*náčèlnik*, G mn. *šešīra*), premda je u nekim mjestima (navlastito u posavskim govorima u Bosni) još uvijek zadržao svoje stare pozicije i kvalitetu.

U ovom sam se radu ograničio na ikavskojekavsku skupinu govora posavskoga dijalekta. Terenskim istraživanjem obuhvaćena su mjesta u okolici Slavonskoga Broda, Županje i Orašja: Bebrina, Bošnjaci, Čajkovci, Donja Mahala, Donji Andrijevi, Garčin, Gundinci, Gornja Vrba, Klakar, Oprisavci, Rastušje, Sikirevci, Slobodnica, Stari Perkovci, Svilaj, Štitar, Tolisa, Velika Kopanica, Zdenci Brodski. Ciljanim istraživanjem dobiveni su podaci o glagolskim oblicima, vremenima i načinima te o naglasnom sustavu dotičnih govora. Prema dosadašnjim klasifikacijama posavskih govora, što je potvrđeno i u vlastitom istraživanju, ikavskojekavski govori ugrubo se mogu svrstati u dvije naglasne skupine² s relativno malim razlikama u distribuciji naglasaka. Naime, samo trinaest sela između Slavonskoga Broda i Županje pripada naglasno najarhaičnijoj zoni s oksitonezom u primjera tipa *ženà, vrućinà* kao najmarkantnijom značajkom (od istraženih sela to su Čajkovci, Gundinci, Sikirevci, Stari Perkovci, Velika Kopanica), za razliku od ostalih mjesta u kojima se već razvio novoštokavski kratkouzlazni naglasak u tim položajima (*žèna, vrućina*).

Glagolski oblici, vremena i načini

Inventar glagolskoga sustava ikavskojekavskih posavskih govora obuhvaća oblike, vremena i načine karakteristične za štokavske govore uz neke posebnosti i različitosti unutar glagolskih kategorija. U prvome redu to je gubitak imperfekta, glagolskoga vremena koje je iščeznulo u većini štokavskih (i ne samo štokavskih) govora, relativno rijetka uporaba aorista i pluskvamperfekta te glagolskoga priloga prošlog, koji je u spontanom govoru zabilježen samo

---

² Više v. u Ivšić 1913:143id.

nekoliko puta. Broj glagolskih oblika, dakle, pokazuje tendenciju osiromašivanja, pri čemu za izricanje prošlosti prevladava uporaba perfekta (premda složeno glagolsko vrijeme, ipak je preuzelo vodeću ulogu u izricanju prošloga vremena).³

Infinitiv. U ikavskojekavskim posavskim govorima, jednako kao i svim slavonskim govorima osim u središnjem podravskom, nakon utruća morfološke i funkcionalne opreke sa supinom u infinitivu je otpalo dočetno *-i*, pa je infinitiv redovito bez dočetnoga *-i* kod svih glagola: *izvūć, lěć, pòdić/pòdić, pòmoć/pomòć, rěć, bìt, ćūt, ìskat/iskàt, namirǎivat, ožènit/oženit, pogìniti, popràvoĭat, popǎskat, sĭjat, svàžat se, umĭt, zauzēt, žíviti* itd.

Prezent. Morfem *-u* u 1. licu jednine imaju jedino glagoli *tjèt* i *mòc*: *òcu/ocū* (i *něcu*), *mògu*. Svi ostali glagoli imaju u tom licu završetni morfem *-m*. Od prezentskih oblika važno je napomenuti da u 3. licu množine glagola V. vrste (morfem 1. lica *-am*) i glagola *znāt*, gdje su mogući dubletni oblici tipa: *glědajū/glědajē, pròbajū/pròbajē, pítajū/pītājū/pítajē/pītājē, kopājū/kopājē, bacājū/bacājē, znājū/znājē*, oblik na *-ju* prevladava. Završetni morfem 3. lica množine *-du* (karakterističan za mnoge štokavske i čakavske govore) nije zabilježen u ikavskojekavskim govorima, osim u glagola *dāt*: *dādū/dādū*, koji može glasiti i *dājū/dājū*.

Neki glagoli IV. vrste (rjeđe i oni kojima osnova završava na palatal) mogu u 3. licu mn. imati i morfem *-u*, ali on je paralelan s morfemom *-e*, koji je i češći i uobičajeniji. Svaki od zabilježenih primjera na *-u* zabilježen je i s morfemom *-e*: *borū se, fālū se, obārū, ožènū, pokūpū, prāvū, promīnū, rādū, stojū, uklūčū, velū, uz borē se, fālē se, obārē, ožènē, pokūpē, prāvē, promīnē, rādē, stojē, uklūčē, velē*.

U glagola *mòc* i *tjèt* (i negacija) u 2. licu jednine često u govoru dolazi do sažimanja pa oblici *mòžeš/mòreš* i *òćeš (něćeš)* glase *mòš/mòrš* i *òš/òš (něš)*.

Aorist i imperfekt. Premda rijetki u uporabi, oblike aorista govornici u oba mjesta na ispitivačev upit doživljavaju kao »obične«, za razliku od imperfekta, čije oblike govornici na ispitivačev upit doživljavaju kao potpuno neobične (jedini primjer imperfekta zabilježen je za glagol *bìt*, i to za 3. lice jd.: *bĭjāše*). U 1. i 2. licu množine aorista karakteristični su morfemi *-šmo, -šte* (*pojědošmo, pojědošte, ostàrišmo, ostàrište*), koji su nastali prema analogiji frekventnijeg 3. lica množine na *-še* (*pojědošē, ostàrišē*). Osim toga zabilježeno je i izjednačavanje 1. lica jednine s 2., odnosno 3. licem jednine glagola I. vrste koji proširuju osnovu sa *-d-*, pa 1. lice jednine aorista uz oblike sa završetnim morfemom *-o* bilježimo i sa završetnim morfemom *-e*: *jā ustāde, jā sjēde, òde jā, snĭže jā, jā dóže, pòkrade jā*.

Perfekt. Već je rečeno da je perfekt gotovo potpuno preuzeo ulogu izricate-

³ Česta uporaba perfekta bez pomoćnog glagola, karakteristična i za druge štokavske govore, govori u prilog težnji za pojednostavnjivanjem složenog glagolskog oblika koji je bez obzira na svoju složenost postao dominantnim.

lja prošlosti na štetu imperfekta i donekle aorista, a i pluskvamperfekt se također relativno rijetko čuje. Perfekt se inače tvori nesvršenim prezentskim oblicima glagola *bīt* i glagolskim pridjevom radnim, koji u muškome rodu ima morfem *-o*, nastao od nekadašnjeg dočetnog *-l*, a ako mu je prethodio samoglasnik *-a*, došlo je do sažimanja i duljenja, npr. *gledal* > *gledao* > *gledō*. Za pridjev radni glagola *otić* karakteristično je i sažimanje unutar riječi: *otišo* > *ošō* (*ošla*, *ošlo*, *ošli* itd.), što je vjerojatno analogija prema *dōšō*.

Karakteristika posavskih govora da se perfekt često upotrebljava bez pomoćnog glagola zastupljena je i u ikavskojekavskim govorima: *ošō u Brōd*; *jā se u komšiluk ūdāla*; *sloṃiō vrāt*; *jā ōdma dōšla kūci*; *tākō Bōg tō t̃io*; *derāla se*; *ūra se Isūsova moṃila*; *tō se vj̃erovālo ṽiše*.

Pluskvamperfekt. Pluskvamperfekt se tvori pomoću perfekta glagola *bīt* i glagolskog pridjeva radnog, a budući da kao i u nekim susjednim govorima nije zapažena »nužnost uporabe pluskvamperfekta (...) u različitim odnosima u složenoj rečenici, drugim riječima u istraženim govorima ne postoji 'consecutio temporis' za prošlost« (Finka—Šojat 1975:113), pluskvamperfekt je vrlo rijedak u uporabi premda nije potpuno iščeznuo: *tō je bila rēkla*, *jā lēgla bila*, *sestrā je se bila ūdāla*, *c̃lī dān sam bila lān t̃j̃la*.

Futur I. i II. Futur I. tvori se pomoću infinitiva i enklitičkih oblika prezenta glagola *tj̃ēt/c̃ēt* (*ću*, *ćeš*, *će* itd.). Kad se ti enklitički oblici nađu iza infinitiva, prijanjanju za infinitivnu osnovu, koja nastaje gubljenjem infinitivnog završetka *-t(i)*, odnosno *-ć(i)*. Na taj način dolazi do morfemskog izjednačavanja oblika futura I. u svih glagola: *dōću*, *udārićeš*, *ṽidiće*, *znāćemo*, *odnīćete*, *stīće*, a enklitika zajedno s glagolom čini i naglasnu cjelinu, što se posebno vidi kod glagola koji u infinitivu imaju kratkouzlazni naglasak (najarhaičnija skupina tu ima dočetni kratkosilazni): *imāću*, *sklonićeš*, *sloṃiće*, *bacāćemo*, *udārićete*, *kupovāće*. Kad je subjekt ispred glagola u futuru I. i u svim drugim slučajevima kad nenaglašeni prezent glagola *tj̃ēt/c̃ēt* dolazi ispred infinitiva, tvorba futura I. jednaka je tvorbi u štokavskim i čakavskim govorima: *dō mrāka ću ja napraṽvit*; *āl će se dite rādovat*; *sād ćete čūt šta jā znām*; *sād će dīdi uzēt zēm̃lu*; *tāmo ćete nāć i stāri bākā*.

Futur II. tvori se svršenim prezentom glagola *bīt* (*būdēm*, *būdēš*, *būdē* itd.) i glagolskim pridjevom radnim: *stāvīću kad būdēm kūvala*, *imāće oko dvā mētera ako būdēm rāñila p̃uno*, a glagolski pridjev radni (glagola *bīt*) može i izostati u zalihosnim slučajevima: *dōžite kad būdē grōžža*.

Imperativ. Za tvorbu imperativa za 2. lice jd. i mn. (oblik imperativa u 1. licu mn. zabilježen je samo u primjeru *ājmo/ājmo*, *ajdemo/ajdemo*: *ājmo bjēžat u kanāl*, *ajdēmo na klānie*) služe:

- a) morfemi *-Ø*, *-te* za glagole III. vrste, s tematskim vokalom *-i-* u prezentskoj osnovi (*bjēžat/bjēžāt*: *bjēži/bjēži—bjēžite*, uz *bjēž—bjēšte*, *lētīt/letīt*: *lēti/letī—lefiće*, *t̃j̃čāt/t̃j̃čāt*: *t̃j̃či—t̃j̃čite*, uz *t̃j̃č—t̃j̃čte*, *t̃j̃pit*: *t̃j̃pi—t̃j̃pite*), i za glagole I., V. i VI. vrste s prezentskom osnovom na *-je-*, pri čemu otpa-

da tematski vokal (pīt: pīj—pījte⁴, šīt: šīj—šījte, čūt: čūj—čūjte, izbit/izbīt: izbīj—izbījte, sàkrit: sakrīj—sakarījte, sījat: sīj—sījte, grījat: grīj—grījte, otrañivat: otrañūj—otrañūjte, vjèrovat: vjèrūj—vjèrūjte).

b) morfemi *-j, -jte* za glagole V. vrste s prezentskom osnovom na *-a* (dūrat: dūrāj—dūrājte, slūšat: slūšāj—slūšājte, priglèdat: priglèdāj—priglèdājte, čúvat: čúvāj—čúvājte, pripovídat: pripovídāj—pripovídājte).

c) morfemi *-i, -ite* za glagole (neki glagoli I. i V. vrste te glagoli II. vrste) koji imaju prezentsku osnovu s tematskim vokalom *-e* (brāt: bēri/berī—berīte, umřt: ùmri/umrī—umrīte, donīt: donēsì/donesī—donesīte, uzēt: ùzmi/uzmī—uzmīte, skīnit: skīni—skīnite, sjēc: síci—sícite/sīcīte, brīsat: brīši—brīšite, víkat: víči—vícite/vīcīte, grèbat/grèbāt: grèbi/grèbī—grèbite).

Leksem za zabranu *nemōj—nemōjte* također pripada skupini a). U skupini b) umjesto imperativnog oblika 2. lica jd. glagola *dāt* često se upotrebljava riječca za nukanje *dē* (uz imperativ ili samostalno): *pa dē pripovídāj bōļe, dē šecērīte vodē, dē vī nū podīgnite, dē pusīte me krāju*. U skupini c) karakterističan je imperativ glagolâ *lēc, rēc* i *pòmoc/pomòc: lēzi—lēzite, rēcì/recī—recīte, pomòzi/pomozī—pomozīte* (glagoli kojima je prezentska osnova *leg-ne-, rek-ne-, pomog-ne-*), a glagol *sjēst* može imati imperativ i *sjēdi—sjēdite* i *sjēdni—sjēdnite*. Jedino glagol *dāt* i jedino njegova složenica *prídat/prídāt* mogu u jednini imati dvojake oblike imperativa: *dāj/dádi, pridāj/prídádi*. Umjesto imperativa glagola *īc: idi/iđi—iđite* često je u uporabi riječ *ājđ—ājde/ājde* nerijetko i kao riječ za pojačavanje zapovijedi uz imperativ: *ājđ nātrāg; ajde bāko kāži nam nū molītvicu; ajde žēde kavu pēci; ajde bāko pričāj nam nō svòje šta znāš*. Uz oblike za zabranu *nemōj—nemōjte* povremeno se upotrebljava i nepromjenljiva riječ *něk—něka*, i to samo u tom obliku (oblik *nekāte*, karakterističan za neke posavske govore, nisam zabilježio): *nēka īc, nēka otkīnit očāle*, a u jednom sam mjestu zabilježio i imperativni oblik *ne īc tāmō*.

Imperativ za 3. lice jd. i mn. tvori se opisno: riječ *nek(a)* veže se uz odgovarajući oblik prezenta: *neka kážē, nek bāka propārī, neka grījē, nek se īdē, nek ti būdē, nek se pàzē, nek se přži, nek svē propádē*.

Glagolski pridjev trpni. Za posavske je govore karakteristična posebna tvorba glagolskog pridjeva trpnog za glagole II., neke glagole III. vrste, za sve glagole IV. vrste te za glagole složene od glagola *čūt, krīt, pīt, šīt* I. vrste pomoću morfema *-t, -ta, -to* (jednina), *-ti, -te, -ta* (množina). Za glagole složene od glagola I. vrste karakteristično je da glagolski pridjev trpni može imati dva oblika: i

⁴ Neki autori napominju kako se u posavskim govorima u glagola *pīt* u imperativnim oblicima gubi *-j-* premda je općepoznato da je artikulacija sonanta *j* (posebno u dočetnoj poziciji) iza samoglasnika *i* u većini štokavskih govora (pa i u standardnom) nešto slabija, jednako kao i u imperativa glagola *grījat, sījat, smījat se / smījāt se*. Budući da sam pri istraživanju posebnu pozornost obratio na imperativ glagola *pīt* i sličnih, zaključio sam da u artikulaciji sonanta *j* u imperativima *pīj, šīj, grīj, sīj, smīj se* nema razlika te da se ne može izolirati samo glagol *pīt* kao jedini kojemu se u imperativu gubi *-j-*.

zašivěn i *zãšit*. Potonji oblik glagolskog pridjeva trpnog u muškome rodu bitno se razlikuje od infinitiva, jer je osim što se razlikuju naglasno (ondje gdje je kratkouzlazni prelazi u kratkosilazni, a dugouzlazni u novi akut) prisutna je i zanaglasna duljina: *gürnit*: *gürnīt*, -ta, -to; *otkìnit*: *otkìnīt*, -ta, -to; *spoménit*: *spoméñit*, -ta, -to; *sklònit/sklonīt*: *sklòñit*, -ta, -to; *stàvit*: *stàvīt*, -ta, -to; *oslípit*: *oslípīt*, -ta, -to; *spřtit*: *spřtīt*, -ta, -to; *nažùbrit*: *nažùbrīt*, -ta, -to; *naprášit*: *naprášīt*, -ta, -to; *pùstit/pustīt*: *pùstīt*, -ta, -to; *sàkrit/sakřit*: *sàkrīt*, -ta, -to.

Morfološko-naglasna tipologija glagola

Morfološko-naglasna tipologija glagola primijenjena u ovome radu temelji se na postojanosti, odnosno promjenljivosti naglasaka i njegova mjesta u okviru tradicionalne podjele prema šest glagolskih vrsta, uzimajući u obzir naglasak kao najvažniji kriterij, što je Milan Moguš u *Današnjem senjskom govoru* iz 1966. sasvim ispravno pretpostavio dotadašnjim klasifikacijama i tipologijama koje su se temeljile na broju slogova. Glagoli ikavskojekavskih posavskih govora, dakle, razdijeljeni su u vrste, a zatim su, u ovisnosti o stupnju postojanosti, odnosno promjenljivosti vrste naglasaka i naglasnoga mjesta oformljena dva osnovna tipa: 1. tip – glagoli s nepromijenjenim naglaskom, tj. s istim naglaskom na istome mjestu u svim oblicima; 2. tip – glagoli s promjenljivim naglaskom, tj. s različitim naglaskom na istome ili različiteme mjestu. Premda postoji izvjesna naglasna neujednačenost cijeloga ikavskojekavskoga posavskoga govornoga tipa (uglavnom kad je riječ o mogućnosti, odnosno nemogućnosti oksitoneze), glagoli koji su različito naglašeni primjerice u Svilaju (*nòsit*) i u Starim Perkovcima (*nosīt*) zbog podudarnosti u naglasnim alternacijama u svim ostalim oblicima i licima (izuzev 2. l. jd. imperativa: *nòsi*, odnosno *nosī*) prikazuju se na istome mjestu s naznačenim naglasnim različitostima. Naglasne dvojnosti ili čak trojnosti prisutne na razmjerno velikom terenu ikavskojekavskih posavskih govora ovdje su navedene uz bitnu napomenu da su one moguće na gotovo cijelome terenu, dočim je dočetni dugosilazni naglasak u nekim glagolskim oblicima (npr. *vũčēm*, *isplacītvō*) karakterističan samo za područje bosanske Posavine.

Glagoli I. vrste

U glagole I. vrste uobičajeno se svrstavaju svi glagoli kojima su korijen i osnova jedno te isto. Riječ je, dakle, najčešće o u infinitivu jednosložnim glagolima (zbog gubitka finalnoga -i), a najveći dio ikavskojekavskih govora u glagola složenih od osnovnih glagola s kratkosilaznim naglaskom u infinitivu redovito imaju novoštokavski kratkouzlazni (*pàst*–*ispast*), dok samo najarhaičnija skupina ima oksitonalni položaj kratkosilaznoga naglasaka (*pàst*–*ispàst*). Novi akut pokazuje postojanost i na posljednjem slogu infinitiva u složenih glagola I. vrste (*vũc*–*razvũc*). Glagoli I. vrste mogu se, dakle, razvrstati u dva osnovna tipa: A – glagoli s naglaskom na korijenu, i B – glagoli s nestalnim mjestom naglasaka.

Već prema onome što je naprijed rečeno, u ikavskojekavskim posavskim govorima imperfekta nema, a jednako tako ni glagolskog priloga prošlog, dok je aorist relativno rijedak u uporabi⁵, i to, naravno, redovito od glagola svršenih po vidu.

A. Glagoli s naglaskom na korijenu

Osnovna je značajka glagolā s naglaskom na korijenu to što je naglasak uvijek na korjenitom dijelu, pri čemu se misli na postojanost naglasnog mjesta u svim glagolskim likovima, tj. naglasak je kod svih oblika na bazi. Jedino kratkosilazni naglasak može biti na korijenu u svim glagolskim oblicima te vrste, a razlikujemo dva tipa glagola.

1. tip.

infinitiv: *jèst (stàt)*
prezent: *jèdēm (stànēm), jèdēš, jèdē, jèdēmo, jèdēte, jèdū*
imperativ: *jèdi (stāni), jèdite*
pridjev radni: *jèl/(j)io (stō), jèla, jèlo, jèli*

U tom glagolskome tipu nikada ne dolazi do naglasnih alternacija, a naglasak je redovito na korijenskome slogu. Takav naglasni tip imaju glagoli: *đić, jèst, lèć, sjèst, srèst, stić*. Ti glagoli uglavnom nemaju pridjeva trpnog (jedino ga ima glagol *stić*, premda je pridjev *stìgnīt, -ta, -to* tvoren od glagola *stìgnit*, što je glagol II. vrste), a ni priloga sadašnjeg (osim glagola *jèst: jèdūć*). Prezent i imperativ glagola *đić, srèst* i *stić* tvore se pomoću formanta *-n-*, karakterističnog za II. glagolsku vrstu (*đignēm, srètnēm, stìgnēm; đigni, srètni, stìgni*, a glagol *lèć* prezent također tvori kao glagol II. vrste: *lègnēm*, dok imperativ glasi *lèzi, lèzite*. Glagoli *đić, lèć* i *stić* muški rod pridjeva radnog imaju s kontrakcijom *-ao > -ō: đigō, lègō, stigō*. Glagol *sjèst* izdvaja se od ostalih glagola po tome što mu prezent može glasiti i *sjèdēm* i *sjèdnēm*, kao i imperativ: *sjèdi* i *sjèdni*, a jednina muškoga roda većinom glasi *sjèo*, dok je u oraškoj Posavini taj oblik *sjo*.

Tom naglasnom tipu pripada i nekoliko glagola koji se od ostalih odvajaju zbog muškoga roda pridjeva radnog, u kojem dolazi do duljenja završetnog morfema *-o*, nastalog kontrakcijom, karakterističnom za posavske govore: *stāo > stō*. Takvi su glagoli: *pāst, spāst* i *stāt*, a glagolski pridjevi radni glase: *pō, spō* i *stō*.

Zbog položajnog duljenja neki glagoli u imperativu ima alternaciju $\grave{}$: $\hat{}$, također na korijenskom slogu, a takvi su glagoli *čūt, krīt, pīt, šīt* te *pļèt, smjèt* i *vrèt*: imperativ: *čūj—čūjte, pīj—pijte*.

Glagol *smjèt* u prezentu ima uobičajenu štokavsku sliku: *smījēm, smījēš, smījē* itd., ali kad je s negacijom, redovito dolazi do ekavskog ostvaraja, pa zanijekani oblik glasi: *nè smēm, nè smēš, nè smē* itd., osim u 3. licu mn.: *ne smījū*.

2. tip. Glagoli toga naglasnog tipa imaju alternaciju $\grave{}$: $\hat{}$ u prezentu, impe-

⁵ Već je Ivšić zabilježio pojavu nestanka, odnosno vrlo rijetke uporabe tih oblika.

rativu i muškom rodu pridjeva trpnog, a u prezentu i imperativu mogući su dubletni oblici s novim akutom (u 1. i 2. licu mn. prezenta mogući su, premda su rijetki, i oblici s dugouzlaznim naglaskom). Takvi su glagoli *sjät*, *tkät* i *znät*:

infinitiv:	<i>znät</i>
prezent:	<i>znâm/znām, znâš/znâš, znâ/znâ,</i> <i>znâmo/znâmo/znâmo, znâte/znâte/znâte, znäjü/znäjē</i>
imperativ:	<i>znâj/znâj, znâjte/znâjte</i>
pridjev radni:	<i>znô, znâla, znâlo, znâli</i>

Tomu naglasnom tipu pripada i naglasno poprilično šarolik glagol *dät*. On, naime, ima naglaske jednake glagolu *znät* u imperativu, aoristu, pridjevu trpnom i prilogu sadašnjem, ali se od ovoga tipa razlikuje u pridjevu radnom: *dô, dâla, dâlo, dâli*. Jednako kao i glagoli ovoga tipa ima u jednini prezenta i 3. l. množine dvojaku, a u 1. i 2. l. množine trojaku naglasnu realizaciju: *dâm/dâm, dâmo/dâmo/dâmo, dâte/dâte/dâte, däjü/däjü*. Osim toga posebnost je glagola *dät* u prezentu, koji osim *dâm/dâm, dâš/dâš, dâ/dâ* itd. može glasiti i *dâdêm/dâdêm, dâdêš/dâdêš, dâdê/dâdê, dâdêmo/dâdêmo, dâdête/dâdête, dâdû/dâdû* i u imperativu osim *dâj/dâj, dâjte/dâjte* može glasiti i *dâdi, dâdite*.

B. Glagoli s nestalnim mjestom naglasaka

Za razliku od malobrojnih i na kratkosilazni naglasak ograničenih glagola sa stalnim mjestom naglasaka, glagoli I. vrste s nestalnim mjestom naglasaka vrlo su brojni i dijele su u nekoliko tipova, a nestalnošću naglasnog mjesta uvjetovana je i različitost samoga naglasaka, jer su fonetski uzroci prouzročili da se prvo promijeni naglasno mjesto, a zatim i sam naglasak (*trēsfi dalo je *trěst* nakon otpadanja dočetnoga -i u infinitivu, prema Ivšićevu modelu *âû > ã*, Ivšić, 1911:182). Glagoli ove skupine mogu, dakle, u infinitivu imati *î* i *~*.

1. tip.

infinitiv:	<i>îc</i>
prezent:	<i>îdêm, îdêš, îdê, îdêmo, îdête, îdû</i>
imperativ:	<i>îdi/îdi, îdite</i>
pridjev radni:	<i>îšô, îšla, îšlo, îšli</i>

U tom naglasnom tipu dolazi do naglasnih alternacija (*î* : *~*) u jednini imperativa i u jednini aorista. Tom tipu pripadaju glagoli *môc*, *rêc* i *îc*. Poput glagola 1. tipa A skupine *đič, lêc, sîc* glagol *rêc* u prezentu osnovu ima kao glagoli II. glagolske vrste: *rêknêm*, a glagoli *môc* i *îc* u uobičajenoj su prezentskoj formi kao *môgulmogû* i *îdêm*. Imperativ je moguće tvoriti samo od *rêc* i *îc*: *rêcilrêci—rêcite, îdi/îdi—îdite*, aorist pak samo od *môc* i *rêc*: *môgo, rêko* (prvi je vrlo rijedak u uporabi, a potonji vrlo čest, pogotovo u značenju 'pomislih': *Ajd, rêko, da vîdîm.*). Za glagolski pridjev radni karakteristično je sažimanje završetka -ao u -ô (gdje je *a* nastalo vokalizacijom poluglasa) *vl > al > ao > ô*: *môgô, rêkô, îšô*.

Pridjev sadašnji ima samo *ič*: *īdūc* (premda su oblici kao *mōgūc* i (*tako*)*rēkūc* također u uporabi, ali prvi kao pridjev, a drugi kao prilog). Pridjev trpni od tih glagola ima jedino glagol *rēc*: *rečēn*, *rečēna/rečēnà*, *rečēno/rečēnò* itd.

Tomu tipu također pripadaju glagoli *mļēt*, *tļt*, *žēt* (prezent: *mļēm*, *tārēm*, *žānēm*, imperativ: *mēļi/meļī*–*meļīte*, *tāri/tarī*–*tarīte*, *žāni/zaņī*–*žaņīte*). Pridjev trpni ima jedino glagol *mļēt*: *mļevēn*, *mļevēna/mļevēnà*, *mļevēno/mļevēnò* itd.

Tomu tipu pripadaju glagoli *klāt* i *slāt*, koje karakterizira sažet završetak jednine muškog roda pridjeva radnog (*klō*, *slō*), inače karakterističan za posavske i općenito štokavske govore.

2. tip.

infinitiv: *mēst*
prezent: *metēm*, *metēš*, *metē*, *metēmo/metémo*, *metēte/metéte*, *metū*
imperativ: *mēti/metī*, *metīte*
pridjev radni: *mēō*, *mēla*, *mēlo*, *mēli*
pridjev trpni: *metēn*, *metēna/metenà*, *metēno/metenò*

Takvi su glagoli: *mēst*, *pēc*, *plēst*, *tēc* te glagol *bōst*, koji zbog specifične osnove u jednini muškog roda pridjeva radnog ima oblik *bō* s produljenim završetnim morfemom, ali je u svim ostalim oblicima jednak glagolima tog tipa.

3. tip. Tomu tipu pripadaju glagoli *grīst*, *prēst*, *sječ* te glagol *krāst*, koji u jednini pridjeva trpnog muškoga roda ima sažimanje *-ao > -ō* pa je naglasak dugosilazni: *krō*.

infinitiv: *prēst*
prezent: *prédēm/prēdēm*, *prédēš/prēdēš*, *prédē/prēdē*
prédēmo/prēdēmo, *prédēte/prēdēte*, *prédū/prēdū*
imperativ: *prédi*, *prédite/prēdīte*
pridjev radni: *prēō*, *prēla*, *prēlo*, *prēli*
pridjev trpni: *predēn*, *predēna/predenà*, *predēno/predenò*

4. tip. Tomu naglasnom tipu pripadaju glagoli s novim akutom: *klēt*, *oduzēt*, *počet*, *podapēt*, *pomīť*, *popēt*, *proklēt*, *rozumīť*, *umīť*, *rasūt*, *uzēt*, *zauzēt*.

infinitiv: *uzēt*
prezent: *ūzmēm*, *ūzmēš*, *ūzmē*, *ūzmēmo*, *ūzmēte*, *ūzmū*
imperativ: *ūzmi/uzmī*, *uzmīte*
aorist: *ūze*, *ūze*, *ūze*, *ūzešmo*, *ūzešte*, *ūzeše*
pridjev radni: *ūzeo*, *ūzēla/uzēla*, *ūzēlo/uzēlo*, *ūzēli/uzēli*
pridjev trpni: *ūzēt*, *ūzēta*, *ūzēto*

Za te je glagole karakterističan prezent i pridjev trpni s kratkosilaznim naglaskom te naglasne dublete za pridjev radni (osim u jednini muškog roda): *ūzēla* i *uzēla*.

5. tip. Taj tip čine jedino glagoli koji su svršeni prefigurani složeni glagoli

glagola *nòsit/nosìt*: *donìt, iznìt, odnìt, podnìt, ponìt, prinìt, raznèt/raznìt*. Njih karakteriziraju naglasne alternacije slične onima iz 2. tipa ove skupine glagola poput *pěc*, s tim što se osim infinitiva razlikuje i u pridjevu radnom, u kojem su mogući dubletni naglasci (osim u jednini muškog roda): *dònìla* i *donìla*.

infinitiv:	<i>donìt</i>
prezent:	<i>donesēm, donesěš, donesě, donesěmo, donesěte, donesù</i>
imperativ:	<i>donèsi/donesì, donèsite/donesìte</i>
aorist:	<i>dònese, dònese, dònese, donesòšmo, donesòšte, donesòšě</i>
pridjev radni:	<i>dònio, dònìla/donìla, dònìlo/donìlo, dònìli/donìli</i>
pridjev trpni:	<i>donešèn, donešèna/donešenà, donešèno/donešenò</i>

6. tip. Glagoli toga tipa u pridjevu radnom imaju paralelne oblike s novim akutom i dugouzlaznim naglaskom. Takvi su glagoli: *istrěst, izvùc, natùc, navùc, ozěpst, pāst, porāst, potrěst, povùc, provùc, rāst, razvùc, trěst, tùc, vùc*.

infinitiv:	<i>vùc</i>
prezent:	<i>vùcēm/vùcēm, vùcěš/vùcěš, vùcě/vùcě, vùcěmo/vùcěmo, vùcěte/vùcěte, vùkù/vùkù</i>
imperativ:	<i>vùci, vùcite/vùcìte</i>
pridjev radni:	<i>vùkō, vùkla/vùkla, vùklo/vùklo, vùkli/vùkli</i>
pridjev trpni:	<i>vučèn, vučèna/vučènà, vučèno/vučènò</i>

7. tip. Tom naglasnom tipu pripadaju glagoli tipa *dōc, izìc, nāc, naìc, otìc, pōc, prìc, prōc, snìc, ũc, unìc, uzìc*.

infinitiv:	<i>dōc</i>
prezent:	<i>dōžēm, dōžěš, dōžě, dōžěmo, dōžěte, dōžù</i>
imperativ:	<i>dōži, dōžite</i>
aorist:	<i>dōžo/dōže, dōže, dōže, dōžòšmo/dōžošmo, dōžòšte/dōžošte, dōžòšel/dōžoše</i>
pridjev radni:	<i>dōšō, dōšla, dōšlo</i>

U množini aorista moguće su naglasne dublete s dugouzlaznim na korijenu i s kratkosilaznim na nastavku kojemu prethodi nenaglašena duljina. U višesložnih glagola, zapravo složenih glagola od *ìc* — *izìc, naìc, otìc, unìc, uzìc* — u jednini aorista naglasak je na prvome slogu: *ìzìže, nāìže, ùnìže* itd.

Jedino glagol *nāc* može imati pridjev trpni: *nažèn, nažèna/naženà, nažèno/naženò* itd.

Pomoćni glagoli. Pomoćni i nepravilni glagoli *bìt* i *tjèt/čèt* bez obzira na svoju nepravilnost u formiranju glagolskih paradigama pripadaju glagolima skupine A s postojanim naglasnim mjestom redovito na korijenu, s tim da im se sam naglasak mijenja.

infinitiv:	<i>bīt</i>
prezent:	<i>(jè)sam, (jè)si, jèst/jě/jje, (jè)smo, (jè)ste, (jè)su</i> – nesvršeni <i>būdēm, būdēš, būdē, būdēmo, būdēte, būdū</i> – svršeni
imperativ:	<i>būdi, būdite</i>
aorist:	<i>bī, bī, bī, bīšmo, bīšte, bīše</i>
pridjev radni:	<i>bīo, bīla/bīla, bīlo/bīlo, bīli/bīli</i>

Prezent pomoćnog glagola *bīt* ima i nesvršene i svršene oblike. Nesvršeni oblici mogu biti naglašeni i nenaglašeni, a nenaglašeni služe i za tvorbu složenih glagolskih oblika. U 3. licu jd. nesvršenog prezenta upotrebljavaju se dva naglašena oblika: *jèst* i *jě*.

Niječni oblik prezenta glagola *bīt* glasi: *nīsam, nīsi, nīje/nī, nīsmo, nīste, nīsu*.

Svršeni oblici prezenta služe za tvorbu futura II., ali su veoma često i u samostalnoj uporabi, najčešće za izražavanje mogućnosti: *u štāli būdū jāsle, būdēm do večēri*.

infinitiv:	<i>tjět/čēt</i>
prezent:	<i>(ò)ću/ocū, (ò)ćeš/ocěš/òš/òš, (ò)će,</i> <i>(ò)ćemo/ocěmo, (ò)ćete/ocěte, (ò)će</i>

pridjev radni: *tjēo/tjēo/čēo, tjēla/čēla, tjēlo/čēlo, tjēli/čēli*

Za kraće (enklitike, nenaglašene) oblike prezenta važno je napomenuti da, najčešće u upitnoj formi, oni mogu biti i naglašeni: *ko će te òdvest, šta će mi tō, šta će se rádit, ko bī se nádō da ćemo se spárit nětko òdnekāle, šta će mi bīt*.

Niječni oblik glagola *tjět/čēt* glasi: *nēcu, nēćeš/něš, nēce, nēcemo, nēcete, nēcē*.

Glagoli II. vrste

U skupinu glagola II. vrste svrstavaju se glagoli kojima osnova svršava na *-nu*, koje je u posavskim govorima (kao i uostalom i većini štokavskih i nekim čakavskim govorima) prešlo u *-ni-*: *gūrnit, pogūnit, stēgnit, spoménit, svānit, izdānit*. Opće je poznato da se praslavenski glas *o* u štokavskim govorima razvio u *u*, a ne u *i* pa se podrijetlo *-ni-* < *-nu-* najčešće tumačilo analoškim utjecajima ili imperativa (*mětni*–*mětnite, kréni*–*krénite*)⁶ ili infinitiva IV. glagolske vrste (*kītiti*)⁷ ili da je riječ o direktnom supstitutu *-nu-* u *-ni-* (vjerojatno preko stadija *-ny-*)⁸. Da se radi o izrazito snažnom i dosljednom procesu zamjene *-nu-* > *-ni-*, očito je po tome što su zahvaćeni svi glagole II. vrste, dakle, bez ijednog zabilježenog primjera na *-nu-*, i po tome što samo prezentska osnova ima alternaciju na *-ne-*, i to paralelno s oblicima na *-ni-*, a svi ostali oblici redovito imaju *-ni-*.

U glagole II. vrste uvjetno se mogu ubrojiti i neki glagoli I. vrste. Naime, tri

---

⁶ Oblak 1894:444.

⁷ Jurišić 1937/38:93.

⁸ Finka–Šojat 1975:18.

su skupine glagola I. vrste koji po svojim oblicima prezenta, a nerijetko i imperativa pripadaju II. vrsti.

1. skupina. Glagoli *lěc, pàst, spàst, rěc, sjěst, srěst, stàt* redovito u prezentu imaju osnovu na *-ne-*: *lěgnēm, pàdnēm, spàdnēm, rěknēm, srětnēm, stànēm*, a glagol *sjěst* može imati prezent i *sjědnēm* i *sjědēm*. Glagoli *lěc, pàst, spàst, sjěst, srěst, stàt* i glagoli složeni od njih i u imperativu preuzimaju oblike II. vrste: *lězi—lězite /lěgni—lěgnite, pàdni—pàdnite, spàdni—spàdnite, sjědi/sjědite—sjědni/sjědnite, stàni—stànite*, a glagol *rěc* ima imperativ *rěci/rēcì—rēcìte*. Glagoli *lěc* i *sjěst* imaju, dakle, dvostruke oblike za imperativ: *lězi/lěgni, sjědi/sjědni*.

2. skupina. Glagoli *đić* i *stīc* čine posebnu skupinu zbog toga što u ikavskojekavskim posavskim govorima postoje osim tih oblika i oblici infinitiva po II. vrsti: *đignit* i *stīgnit*. Prezent tih dvaju glagola glasi *đignēm* i *stīgnēm*, imperativ *đigni—đignite, stīgni—stīgnite*. Glagolski pridjev radni za glagole *đić* i *stīc* kao i za glagole *đignit* i *stīgnit* glasi: *đigō, đigla, điglo* i *stīgō, stīgla, stīglo*.

3. skupina. Glagoli *dāt, mōc* i *tjět/cět* izdvojeni su u posebnu skupinu glagola koji jednim svojim dijelom imaju oblike II. vrste zbog mogućnosti tvorbe dvaju tipova prezenta. Jedan je uobičajen: *dām/dām, mōgu/mogū, očuločū*, a drugi se tvori na način II. glagolske vrste: *dādnēm, dādněš, dādnē* itd. (*ako Bóg dādnē*); *mōgnēm, mōgněš, mōgnē* itd.; *tjědnēm/cědnem, tjědněš/cědněš, tjědnē/cědnē* itd. (*ako tjědnē dōc*). Dakle, za glagole te skupine karakteristično je to da imaju dva oblika prezenta, od kojih se ovaj koji ide po II. vrsti upotrebljava samo u pogodbenim rečenicama i po vidu je svršen. Glagol *sjěst*, koji također ima dva oblika prezenta (*sjědēm* i *sjědnēm*), nema tu sintaktičko-semantičku razlikovnost.

Glagole II. vrste također ćemo dijeliti prema kriteriju postojanosti naglasaka i naglasnog mjesta. Prvu će skupinu činiti glagoli s nepromijenjenim naglasakom, a u tom je slučaju redovito nepromijenjeno i naglasno mjesto. Drugu skupinu, glagole s promjenljivim naglasakom, karakterizira promjena naglasaka, ali i naglasnog mjesta.

A. Glagoli s nepromijenjenim naglasakom

Samo glagoli s kratkosilaznim naglasakom zadržavaju isto naglasno mjesto i ne dolazi do promjene naglasne kvalitete i kvantitete.

infinitiv:	<i>mětnit</i>
prezent:	<i>mětnēm/mětnīm, mětněš/mětniš, mětne/mětnī, mětněmo/mětnīmo, mětněte/mětnīte, mětnū/mětnē</i>
imperativ:	<i>mětni, mětnite</i>
aoarist:	<i>mětni, mětni, mětni, mětnišmo, mětnište, mětnišē</i>
pridjev radni:	<i>mětnio, mětnila/mětla, mětnilo/mětlo, mětnili/mětli</i>
pridjev trpni:	<i>mětnīt, mětnīta, mětnīto</i>

Takvi su glagoli: *brīnit se, čjknit, čěžnit, đignit, gīnit, gūrnit, kīsnit, mětnit*,

mžznit, nìknit, pùknit, skìnit, smžknit se, smžznit se, stìgnit, tžgnit. Dvostruki oblik pridjeva radnog (osim u jednini muškog roda) karakterističan je za većinu glagola II. vrste, i to redovito od svršenih glagola⁹, a velik ih je broj među glagolima s kratkosilaznim naglaskom: *čžknila/čžkla, đžgnila/đžgla* (to je zbog dvaju infinitiva: *đžgnit* i *đžć*), *kìsnila/kìsla, mèttnila/mètla, mžznila/mžzla, nìknila/nìkla, pùknila/pùkla, smžknila/smžkla, stìgnila/stìgla* (dva su infinitiva: *stìgnit* i *stìć*), *tžgnila/tžgla*. Jednako je i sa složenim glagolima: *otkìnit, otžgnit, pogìnit, ponìknit, rastžgnit, smžznit se, ukìnit, zakìnit*; dobar dio njih ima dvostruke oblike pridjeva radnog (osim u jednini muškog roda): *otžgnila/otžgla, ponìknila/ponìkla, rastžgnila/rastžgla, smžznila/smžzla*. Nesvršeni glagoli imaju samo dulje oblike pridjeva radnog: *brìnila, gìnila* itd. U jednini muškog roda pridjeva radnog neki od glagola koji pripadaju II. vrsti nemaju *-ni-*, npr. *čžkō, đžgō, nìkō, pùkō, stìgō*. Svi ti glagoli u nekim štokavskim govorima (npr. banatskim) mogu imati i oblike koji pripadaju I. vrsti: *čžć, nìć, pùć*, a glagoli *đžć* i *stìć* u našim su govorima sasvim uobičajeni. Vrlo raširena II. vrsta glagola, koja je proširila utjecaj na neke oblike nekih glagola I. vrste, očito se proširila i na navedene glagole, a trag dvojakoga stanja oslikava se u oblicima koji se tvore od infinitivne osnove.

B. Glagoli s promjenljivim naglaskom

U glagole s promjenljivim naglaskom i naglasnim mjestom ubrajamo glagole s dugouzlaznim i glagole s kratkouzlaznim naglaskom u infinitivu.

1. tip.

infinitiv:	<i>zōvnit</i>
prezent:	<i>zōvnēm/zōvnīm, zōvnēš/zōvnīš, zōvnē/zōvnī, zōvnēmol/zōvnīmo, zōvnēte/zōvnīte, zōvnū/zōvnē</i>
imperativ:	<i>zōvni, zōvnite/zōvnīte</i>
aorist:	<i>zōvni/zōvne, zōvni/zōvne, zōvni/zōvne zōvnišmo/zōvnišmo, zōvnište/zōvnište, zōvnišē/zōvnišē</i>
pridjev radni:	<i>zōvnio/zōvniō, zōvnila/zōvniļa, zōvnilo/zōvniļo, zōvnili/zōvniļi</i>
pridjev trpni:	<i>zōvniīt, zōvniīta, zōvniīto</i>

Takvi su glagoli *tžgnit, krénit, stéggnit, zōvnit*. Naglasne dublete karakteriziraju množinu aorista i pridjev radni, pri čemu se podjednako često javljaju oblici sa starijom akcentuacijom, tipa *zōvniļi* i s novijom *zōvnili*.

2. tip.

infinitiv:	<i>sklōnit/sklonīt</i>
prezent:	<i>sklōnēm/sklonīm, sklōnēš/sklonīš, sklōnē/sklonī, sklōnēmol/sklonīmo, sklōnēte/sklonīte, sklōnū/sklonē</i>

⁹ Formant *-n-* inače je oznaka perfektivnosti, što je potvrđeno činjenicom da je većina glagola II. vrste po vidu svršena. I glagoli *dāt, mōć* i *tžēt/čēt* imaju svršene oblike prezenta uz uobičajene nesvršene: *dādnēm, mōgnēm, tžēdnēm/čēdnēm*.

imperativ: *sklòni/sklonì, sklònite/sklonìte*
aorist: *sklòni, sklòni, sklòni, sklonišmo, sklonište, sklonišē*
pridjev radni: *sklonò, sklonila, sklonilo, sklonili*
pridjev trpni: *sklònīt, sklònīta, sklònīto*

Takvi su glagoli: *màknit/maknīt, sklònit/sklonīt, svànit/svanīt, tàknit/taknīt*. Naglasne alternacije tu su vrlo rijetke. Kratkouzlazni je naglasak samo u infinitivu i jednini imperativa, osim u najarhaičnijoj naglasnoj skupini, a u svim je drugim slučajevima naglasak kratkosilazan te prelazi na nastavak u množini imperativa, množini aorista i pridjevu radnom. Jedino glagoli *màknit/maknīt* i *tàknit/taknīt* u jednini muškoga roda gube iz osnove *-ni-*, karakterističan za II. glagolsku vrstu: *mākō, tākō*, o čemu je već bilo riječi.

Glagoli III. vrste

U glagole III. vrste ubrajaju se glagoli kojima je osnova nekada završavala na *ě*, a među njih se ubrajaju i glagoli u kojih se stari *ě* više ne prepoznaje jer je iza palatala, iza sonanta *j* i iza starih suglasničkih skupina *št, žd* ono zamijenjeno sa *a*: *běgěti > běžěti > běžati > bježati; bojěti se > bojati se; pljuskěti > pljuščěti > pljuščati > pljuštati; zvoizgěti > zvižděti > zviždžati > zviždati*.

Kolebljivost između *i* i *je* u refleksu *ě* u infinitivu i pridjevu radnom zamijećena je samo kod nekoliko glagola: *vìdit/vìdjet* (sporadično i jotirano *vížet*), *bòlit/bòlet//bołit/bołēt, žèlit/žèlet//želit/želēt*, a kako se u toj poziciji u svih ostalih glagola ove vrste *ě* reflektira kao *i*, nema semantičkog razlikovanja prijelaznosti i neprijelaznosti, kao u standardnom jeziku, tipa: *slabiti* i *slabjeti*, nego glagol *slābit* znači i 'postajati slab' i 'činiti što slabim'.

A. Glagoli s nepromijenjenim naglaskom

Kao i u prve dvije vrste, tako su glagoli s nepromijenjenim naglaskom i u III. vrsti samo oni s kratkosilaznim naglaskom.

infinitiv: *vìdit/vìdjet/vížet*
prezent: *vìdīm, vīdīš, vīdī, vīdīmo, vīdīte, vīdē*
imperativ: *vīdi, vīdite*
aorist: *vīdi, vīdi, vīdi, vīdišmo, vīdište, vīdišē*
pridjev radni: *vīdio, vīdila/vīdjela/vížela/vīdila, vīdilo/vīdjelo/víželo/vīdlo, vīdili/vīdjeli/víželi/vīdli*
pridjev trpni: *vīdīt, vīdīta, vīdīto*

Takvi su glagoli: *plāvīt, slābit, stārit, vīdit/vīdjet/vížet, vīsīt*, jednako kao i složeni *oslābit, ostārit, zakāsnit*, koji također imaju postojanu vrstu i mjesto naglasaka — uvijek na osnovi.

B. Glagoli s promjenljivim naglaskom

Glagoli III. vrste s promjenljivim naglaskom redovito su glagoli s kratkouzlaznim naglaskom koji mijenja svoju poziciju (prelazi u nekim oblicima s osnove na nastavak), ali i kvalitetu i kvantitetu. Razlikujemo dva naglasna tipa:

1. tip.

infinitiv:	<i>gòrit/gorìt</i>
prezent:	<i>gorìm, gorìš, gorì, gorìmo/gorìmo, gorìte/gorìte, gorè</i>
imperativ:	<i>gorì/gorì, gorìte</i>
pridjev radni:	<i>gorìo, gorìla, gorìlo, gorìli</i>

Takvi su glagoli: *bježat/bježät, bòlit/bołìt//bòlet/bołèt, dỳžat/dỳžät, gòrit/gorìt, lètit/letìt, lèžat/ležät, sjèdit/sjedìt, smỳdit/smỳdìt, sỳbit/sỳbìt, tỳčat/tỳčät, vỳtit/vỳtìt, žèlit/želìt//žèlet/želèt*.

Glagoli kod kojih se stari *ě* više ne prepoznaje jer je davno zamijenjen sa *a* iza palatala ili sonanta *j*, također pripadaju tom tipu, a razlika je samo u imperativu (npr. *bòj se, bòjte se*). Takvi su glagoli: *bòjat se / bojàt se, bròjat/brojät, stàjat/stajät//stòjat/stojät*.

Međusobne razlike između glagola kojima osnova završava na sonant *j* i onih kojima osnova završava na palatal ogledaju se u imperativu. Prvima je imperativ s dugosilaznim naglaskom, jer je zbog položajnog duljenja proizveden korijenski slog: (*ne*) *bòj se* – (*ne*) *bòjte se, stòj–stòjte*, a drugima, kojima osnova završava na *-a* imperativ je uobičajen kao u svih drugih glagola III. i IV. vrste, te nekih glagola V. vrste: *-i, -ite*: *bježi–bježite, dỳži–dỳžite, lèzi–lèžite, zvìždi–zvìždite, rèži–rèžite*. Mogući su i paralelni naglasni oblici: *bježi/bježi–bježite, dỳži/dỳži–dỳžite, zvìždi/zvìždì–zvìždìte*.

Jedina iznimka od toga naglasnog tipa jest glagol *vòlit/volìt*, premda prema podjeli glagola prema vrstama kakvu ovdje primjenjujemo taj glagol apsolutno pripada ovamo. Glagol *vòlit/volìt* zapravo ima sve oblike sa svim naglasnim alternacijama jednako kao i glagoli IV. vrste tipa *slòmit/slomìt*.

infinitiv:	<i>vòlit/vòłìt/volìt/volìt</i>
prezent:	<i>vòlìm/vòłìm, vòliš/vòłìš, vòli/vòłì, vòlìmo/vòłìmo, vòlìte/vòłìte, vòlè/vòłè</i>
imperativ:	<i>vòli/vòłì/volì/volì, volìte/volìte</i>
pridjev radni:	<i>volìo/volìo, volèla, volèlo, volèli</i>
pridjev trpni:	<i>vòlìt, vòlìta, vòlìto</i>

2. tip.

infinitiv:	<i>žívìt</i>
prezent:	<i>žívìm/žìvìm, žívìš/žìvìš, žívì/žìvì, žívìmo/žìvìmo, žívìte/žìvìte, žívè/žìvè</i>
imperativ:	<i>žívì, žívìte/žìvìte</i>
pridjev radni:	<i>žívìo/žìvìo, žìvila/žìvìla, žìvìlo/žìvìlo, žìvìli/žìvìli</i>

Takvi su glagoli: *blìdit, búłìt, cúrit, cołìt, glìbit, gúdit, kípit, šútìt, tỳpit, vrìdit, žívìt, žútìt*.

I glagoli u kojih se stari *ě* više ne prepoznaje jer je iza palatala davno zamijenjen u *a* također imaju takve oblike, a takvi su glagoli: *čúčat, drèčat, klèčat*.

U tih je glagola u jednini muškog roda pridjeva radnog došlo do za posavski karakterističnog završetnog sažimanja *-ao > ô*: *čúčô/čúčô, klèčô/klèčô*.

Glagoli IV. vrste

Glagolima IV. vrste infinitivna osnova završava na *i*, a oni su uz glagole V. vrste najbrojniji.

A. Glagoli s nepromijenjenim naglaskom

U IV. vrsti nepromijenjeni naglasak nije vezan samo uz kratkosilazni naglasak, kao što je to bio slučaj s prve tri vrste nego, doduše uz jedan jedini glagol, i za dugosilazni naglasak.

infinitiv:	<i>sprèmit</i>
prezent:	<i>sprèim̄m, sprèim̄š, sprèim̄i, sprèim̄mo, sprèim̄te, sprèim̄e</i>
imperativ:	<i>sprèmi, sprèmite</i>
aorist:	<i>sprèmi, sprèmi, sprèmi, sprèmišmo, sprèmište, sprèmišē</i>
pridjev radni:	<i>sprèmio, sprèmila, sprèmilo, sprèmili</i>
pridjev trpni:	<i>sprèmit̄, sprèmit̄a, sprèmit̄o</i>

Tomu tipu pripadaju glagoli: *bàcit, bàvit, čistit, čūdit se, dēsīt se, fàlit, gràbit, kùpit, kvàčit, mètīt, m̄slīt, m̄jèrit, m̄čīt, nūdit, pàrit, pàtīt, pàzit, pràvit, p̄tīt, pràžit, p̄žit, rànīt, s̄līt se, s̄jètīt se, sk̄ipīt, sn̄štīt, sprèmit, stàvit, svàtit, škòdit, šūrit, tr̄fit, v̄adīt, zgràbit, žàlit se*.

Samo glagol *pâm̄tit/pântit* te vrste ima nepromijenjeni dugosilazni naglasak u svim oblicima.

infinitiv:	<i>pâm̄tit/pântit</i>
prezent:	<i>pâm̄tīm̄ (pântīm̄), pâm̄tīš (pântīš), pâm̄tī (pântī) pâm̄tīmo (pântīmo), pâm̄tīte (pântīte), pâm̄tē (pântē)</i>
imperativ:	<i>pâm̄ti/pânti, pâm̄tite/pântite</i>
pridjev radni:	<i>pâm̄tio/pântio, pâm̄tila/pântila, pâm̄tilo/pântilo, pâm̄tili/pântili</i>

Osim glagola *pâm̄tit* i složenica *popâm̄tit/popântit, upâm̄tit/upântit, zapâm̄tit/zapântit* nema niti jednog drugog glagola koji bi se mogao svrstati u taj tip.

B. Glagoli s promjenljivim naglaskom

1. tip.

infinitiv:	<i>súšīt</i>
prezent:	<i>sūšīm̄, sūšīš, sūšī, sūšīmo, sūšīte, sūšē</i>
imperativ:	<i>súši, sūšīte/sūšīte</i>
pridjev radni:	<i>súšio, sūšila/sūšila, sūšilo/sūšilo, sūšili/sūšili</i>
pridjev trpni:	<i>sūšīt̄, sūšīta, sūšīto</i>

Naglasne alternacije redovito su na razini ´: ~ (prezent, pridjev trpni), a u množini imperativa i pridjevu radnom moguće su naglasne dublete.

Takvi su glagoli: *búnīt se, cjépīt, cútit, dílit/dílit, fálit/fálit, gríšīt, jávit, júrit, kúpīt, líčit, lípit, lútīt se, pálit/pálit, párit se, plátīt, prášīt, prímīt, ríšīt, rádit, ránīt, réšīt, rúžīt, sádit, slúžīt, smírīt, spásīt, stávit, vrátīt, súšīt, súzit, svétīt, srédīt, trážīt, túžīt, účit, znáčit, žárit, žúrit*.

Iako neki glagoli mogu imati paralelne oblike 3. lica mn. na *-u* i na *-e* (*borū se / borē se, cjěpū/cjěpē, fālū se / fālē se, prāvū/prāvē, rādū/rādē, vòdū/vòdē, velū/velē*), glagolski je prilog sadašnji uvijek načinjen od oblika na *-e*: *borēc se, fālēc se, prāvēc* itd.

2. tip. Glagole koji u infinitivu imaju kratkouzlazni naglasak (odnosno dočetni kratkosilazni u najarhaičnijoj skupini) dijelimo na dva podtipa.

a)

infinitiv:	<i>slòmit/slomīt</i>
prezent:	<i>slòmīm, slòmīš, slòmī, slòmīmo, slòmīte, slòmē/slòmū</i>
imperativ:	<i>slòmi/slòmī, slòmīte</i>
aorist:	<i>slòmi, slòmi, slòmi, slòmīšmo, slòmīšte, slòmīšē</i>
pridjev radni:	<i>slòmīo, slòmīla, slòmīlo, slòmīli</i>
pridjev trpni:	<i>slòmīt, slòmīta, slòmīto</i>

Kod tog naglasnog podtipa osim u infinitivu i jednini imperativa (kratkouzlazni naglasak ili dočetni kratkosilazni) prevladava kratkosilazni naglasak, koji ovisno o licu mijenja mjesto. U prezentu i pridjevu trpnom naglasak je redovito na prvome slogu (kao kod glagola skupine A, tipa *sprēmīt*), no u množini imperativa i aorista te pridjevu radnom naglasak je također kratkosilazni kao u tipu *sprēmīt*, ali je uvijek na drugom slogu otkraja (*sprēmīte ~ slòmīte; sprēmīšmo ~ slòmīšmo; sprēmīla ~ slòmīla* itd.).

Takvi su glagoli: *gònit/gonīt, kòsit/kosīt, mòlit se / moļit se / mòlit se / moļit se, nòsit/nosīt, pùstit/pustīt, ròdit/rodīt, skòbit/skobīt, skòčit/skočit, slòmit/slomīt, spùstit/spustīt, spòjit/ spojīt, tòplit/toplīt, vòzit/vozīt, žènit/ženīt*.

b)

infinitiv:	<i>křstīt/křstīt</i>
prezent:	<i>křstīm, křstīš, křstī,</i> <i>křstīmo/křstīmo, křstīte/křstīte, křstē/křstū</i>
imperativ:	<i>křsti/křstī, křstīte</i>
aorist:	<i>křsti, křsti, křsti, křstīšmo, křstīšte, křstīšē</i>
pridjev radni:	<i>křstīo, křstīla, křstīlo, křstīli</i>
pridjev trpni:	<i>křstīt, křstīta, křstīto</i>
prilog sadašnji:	<i>křstēc</i>

Kod tog naglasnog podtipa u prezentu dolazi do pomicanja naglasaka s osnove, što je uz paralelne naglasne oblike u 2. i 3. licu mn. (*křstīmo/křstīmo, křstīte/křstīte*) jednako kao i u glagola III. vrste tipa *bòjat se / bojāt se: bojīm se; bojīmo se / bojīmo se, bojīte se / bojīte se* itd. Svi su ostali oblici jednaki onima u glagola tipa *slòmit/slomīt*.

Takvi su glagoli: *bòrit se / borīt se, činīt se / činīt se, dròpit/dropīt, gùbit/gubīt, křstīt/křstīt, lòžit/ložit, krèčit/krečit, nòcit/nočit, pòstit/postīt, pròstit/prostīt, tòpit/topīt, tròšit/trošīt, zvònit/zvonīt*. Njima se pridružuje i bezlični glagol koji ima samo oblike prezenta: *velīm, velī, velī, velīmo/velīmo, velīte/velīte, velē/velū*.

Glagoli V. vrste

U glagole V. vrste ubrajaju se glagoli kojima infinitivna osnova završava na *a*. »Promatraju li se u ovoj vrsti prezentski nastavci historijski, može se reći da je nastavak *-jem* temeljan (ispor. *čuvam* < *čuvajem*, *pišem* < *pisjem*, *orem* < *orjem*, *sijem*), pa je današnji nastavak *-am*, pored *-jem*, u stvari sekundaran, kontrahiran. Ispreplitanje tih dvaju nastavaka dobro se vidi u književnom jeziku kod nekih glagola koji mogu imati dvojake prezentske nastavke npr. *sipati*: *sipam* i *sipljem*« (Moguš 1966:97). Kod potonjih glagola u posavskome se govoru upotrebljavaju samo oblici sa *-am*: *sìpām*, *čěšlām* itd.

A. Glagoli s nepromijenjenim naglaskom

Kao što je s glagolima IV. vrste, i u toj skupini glagola s nepromijenjenim naglaskom imamo glagole s kratkosilaznim i dugosilaznim postojanim naglaskom.

1. tip.

infinitiv:	<i>glèdat</i>
prezent:	<i>glèdām, glèdāš, glèdā, glèdāmo, glèdāte, glèdaju/glèdajē</i>
imperativ:	<i>glèdāj, glèdājte</i>
pridjev radni:	<i>glèdō, glèdala, glèdalo, glèdali</i>
pridjev trpni:	<i>glèdān, glèdāna, glèdāno</i>
prilog sadašnji:	<i>glèdajūc</i>

Takvi su glagoli: *būckat, čěkat, dūrat, èklat, glèdat, křpat, kùvat, lèvat, lūskat, māšat se, nēcāt, pādāt, pjèvat, pūcat, skūvat, slīkat, slūšat, spādāt, sprēmāt, svāžat se, šlīngat, šūškat, tērat, trēbat, tūcat, vjēžbat, zdřmat*.

Kratkosilazni naglasak u jednini aorista višesložnih glagola najčešće je na središnjem slogu, ali pod utjecajem složenih, odnosno višesložnih glagola IV. vrste može se čuti i kratkosilazni naglasak pomaknut na prvi slog u riječi: *dočěka* i *dōčeka*, *zapjēva* i *zāpjeva*.

Podvrstu glagola V. vrste s prezentom na *-em, -eš, -e* itd. osim takva prezenta karakterizira i imperativ na *-i, -ite*.

infinitiv:	<i>rèzat</i>
prezent:	<i>rèžēm, rèžěš, rèžē, rèžēmo, rèžēte, rèžū</i>
imperativ:	<i>rèži, rèžite</i>
pridjev radni:	<i>rèzō, rēzala, rēzalo, rēzali</i>
pridjev trpni:	<i>rèzān, rēzāna, rēzāno</i>
prilog sadašnji:	<i>rèžūc</i>

Takvi su glagoli: *brīsat, dīzat, māzat, mīcat, rēzat, vřkktat*, te njihove složenice i neki višesložni glagoli: *narēzat, nařicat, obrēzat, odrēzat, podapīriāt, rastājat se, utjēcāt se*.

Tom tipu pripadaju i glagoli s infinitivnom osnovom na *-ja-*: *brījat se, dodījat, grījat, sījat, nasījat, obrījat, posījat, ugrījat, usījat, zagrījat*, koji zbog drugačije

tvorbe imaju drugačiji naglasak samo u imperativu: *gríj se – gríjte se, síj–síjte* itd.

2. tip.

infinitiv:	<i>prôbat</i>
prezent:	<i>prôbām, prôbāš, prôbā,</i> <i>prôbāmo, prôbāte, prôbajū/prôbajē</i>
imperativ:	<i>prôbaj, prôbajte</i>
pridjev radni:	<i>prôbō, prôbala, prôbalo, prôbali</i>
pridjev trpni:	<i>prôbān, prôbāna, prôbāno</i>
prilog sadašnji:	<i>prôbajūć</i>

Vrlo je malo glagola zabilježeno s dugosilaznim naglaskom: *čūnčat* (tkati čunkom), *prôbat*, a glagol *šlingat* zabilježen je i kao *šlingat* (tip *glèdat*).

B. Glagoli s promjenljivim naglaskom

Kao i u glagola IV. vrste i u toj su skupini glagoli s promjenljivim naglaskom oni glagoli koji imaju dugouzlazni i kratkouzlazni naglasak na početnom slogu, uz poseban tip glagola s kratkosilaznim naglaskom.

1. tip. Posebnu skupinu glagola s kratkosilaznim naglaskom čine glagoli *brāt, prāt, zvāt*, koji su karakteristični po tome što *a* iz infinitivne osnove gube u prezentu, imperativu i prilogu sadašnjem. Naglasak u takvih glagola u prezentu redovito u svim licima prelazi na nastavak, a onda i u prilogu sadašnjem.

infinitiv:	<i>prāt</i>
prezent:	<i>perēm, perēš, perē, perēmo/perémo, perēte/perēte, perū</i>
imperativ:	<i>pèri/perì, perìte</i>
pridjev radni:	<i>prō, prāla, prālo, prāli</i>
pridjev trpni:	<i>prān, prāna, prāno</i>
prilog sadašnji:	<i>perūć</i>

2. tip.

infinitiv:	<i>pítat</i>
prezent:	<i>pītām, pītāš, pītā, pītāmo, pītāte, pítajū/pītājū/pítajē/pītājē</i>
imperativ:	<i>pītāj, pītajte</i>
pridjev radni:	<i>pītō/pītō, pítala/pītāla, pítalo/pītālo, pítali/pītāli</i>
pridjev trpni:	<i>pītān, pītāna, pītāno</i>
prilog sadašnji:	<i>pítajūć/pītājūć</i>

Nedvojbeno najbrojnija skupina glagola jest ta skupina s dugouzlaznim naglaskom. Takvi su glagoli: *bívat, cípat, čúvat, gíbat, gúrat, kúpat, lúpat, mínat, míšat, mórat, nádat se, némat, nošat, ódat, péglat, pítat, plácát, pričát, prímat, prúžat, rúčát, sánat, skrívát, smétat, snímat, spávat, sprémat, spúšćat, srádat, stávoľat, stovárat, svírat, vódat, vóžat, zídat*.

Glagole s prezentom *-em, -eš, -e*, npr. *díjat, dúvat se, kázat, mávat, písat, skákat*,

slágat se, súkat, tŕkat, vágat, vézat, víkat karakterizira imperativ na *-i, -ite*, npr. *svéži, svéžite/svéžite*, a među njih ubrajamo i neke glagole koji završavaju na *-ávat*: *izávat, izviínávat se, obećávat, običávat, upotreblávat, zafŕkávat, zaključávat*, i složeni glagoli od *dávat*: *dodávat, podávat, poudávat, prodávat, udávat*, a njihova je paradigma kao u glagola *dávat*.

infinitiv:	<i>dávat</i>
prezent:	<i>dājēm, dājēš, dājē,</i> <i>dājēmo, dājēte, dājū</i>
imperativ:	<i>dáji, dájite</i>
pridjev radni:	<i>dávō/dāvō, dávala/dāvāla, dávalo/dāvālo, dávali/dāvāli</i>
pridjev trpni:	<i>dāvān, dāvāna, dāvāno</i>

3. tip. Glagole koji u infinitivu imaju kratkouzlazni naglasak (odnosno dočetni kratkosilazni u najarhaičnijoj skupini) dijelimo na dva podtipa: u prvome podtipu karakterističan je dugosilazni naglasak (i kratkosilazni u 3. licu mn.) izvan korijenskog sloga u prezentu i u imperativu.

a)

infinitiv:	<i>bàcat/bacàt</i>
prezent:	<i>bacâm, bacâš, bacâ, bacâmo, bacâte, bacäjū/bacäjē</i>
imperativ:	<i>bacâj, bacâjte</i>
pridjev radni:	<i>bâcō, bâcāla/bacāla, bâcālo/bacālo, bâcāli/bacāli</i>
pridjev trpni:	<i>bâcān, bâcāna, bâcāno</i>
prilog sadašnji:	<i>bacäjūc</i>

Takvi su glagoli: *bàcat/bacàt, cvjètat/cvjètät, čëšlat/čëšlät, čítat/čítät, čùpat/čùpät, kļučat/kļučät, kòpat/kopät, lèpšat/lèpšät, mòtat/motät, řžat/ržät, vālat/vaļät, vjèncät se/vjencät se*.

Tom tipu pripadaju samo glagoli koji imaju prezent na *-am, -aš, -a*, a glagoli na *-em, -eš, -e* u prezentu imaju samo drugi naglasni tip.

b)

infinitiv:	<i>igrat/igrät</i>
prezent:	<i>igrām, igrāš, igrā, igrāmo, igrāte, igräjū/igräjē</i>
imperativ:	<i>igrāj, igrājte</i>
pridjev radni:	<i>igrō, igrāla/igrāla, igrālo/igrālo, igrāli/igrāli</i>
pridjev trpni:	<i>igrān, igrāna, igrāno</i>
prilog sadašnji:	<i>igräjūc</i>

Taj naglasni tip imaju jedina dva *prava* glagola na *-am, -aš, -a*: *igrat (se)/igrät (se), imat/imät*. Njih karakterizira prezent i imperativ s inicijalnim kratkosilaznim naglaskom, a glagol *imat/imät* u jednini muškog roda ima dvostruk naglasak: *imō/imō*.

Dobar dio glagola iz prvog naglasnog podtipa uz već navedenu naglasnu sliku može imati i naglasne oblike drugog naglasnog podtipa, koji se u govor-

nika mogu čuti paralelno. Neki glagoli iz prvog podtipa čak su možda i češći s naglascima drugoga podtipa¹⁰, a riječ je o unutarnjoj analogiji prema glagolima *glèdat, pjèvat, slùšat*.

Glagoli tipa *dèrat/deràt, ìskat/iskàt, krèsat/kresàt, làgat/lagàt, mètat/metàt—mècat/meçat, òrat/oràt, pòlat/poļàt, sàlat/saļàt, tèsat/tesàt, stèrat/steràt, uļat/uļàt, zàspat/zaspàt* i složeni, odnosno višesložni *mjerìsat/mjerisàt, podèrat/poderàt*, imaju ova-kvu naglasnu sliku:

infinitiv:	<i>òrat/oràt</i>
prezent:	<i>òrēm, òrēš, òrē, òrēmo, òrēte, òrū</i>
imperativ:	<i>òri/orī, orīte</i>
pridjev radni:	<i>òrō, oràla, oràlo, oràli</i>
pridjev trpni:	<i>òrān, òrāna, òrāno</i>
prilog sadašnji:	<i>òrūć</i>

Aorist složenih, tj. višesložnih glagola u jednini također ima kratkosilazni inicijalni naglasak (*pòdera, pòmeta*).

U tu skupinu idu i glagoli stranoga podrijetla: *funkcionìsat, koperìsat, ope-rìsat/aperìsat*.

Naglasne iznimke u V. glagolskoj vrsti odnose se na glagole (i njihove složeni-ce) *grèbat/grebàt*¹¹ i *rèvat/revàt*¹² ('plakati, derati se'), koji imaju prezent *grebēm, grebēš, grebē; revēmo/revémo, revēte/revéte, revū* (naglasci poput tipa 2.b IV. vrste s kratkouzlaznim naglaskom — *křstìt*, odnosno s kratkosilaznim u najarhaičnijoj zoni *křstīt*, ili poput 1. tipa III. vrste s kratkouzlaznim naglaskom — *bòjat se*, odnosno *bojāt se*), glagoli *pļùvat/pļuvàt, kļùvat/kļuvàt*, kojima je samo imperativ različit od tipa *òrat/oràt*: *pļùj—pļùjte, kļùj—kļùjte*, te glagol *smìjat se / smijāt se*, kojemu je prezent s nekarakterističnim dugouzlaznim naglaskom (*smìjēm se, smìjēš se* itd.), a imperativ *smìj se — smìjte se*.

Glagoli VI. vrste

Glagoli te vrste u infinitivu završavaju na *-ovat (-evat)* i *-ivat*, a u prezentu na *-ujem, -uješ, -uje* itd. I njih možemo podijeliti prema postajanosti naglasaka, s time da u skupinu s nepromijenjenim naglaskom svrstavamo samo glagole s kratkosilaznim naglaskom, a u skupinu s nestalnim naglaskom glagole s dugouzlaznim i kratkouzlaznim (odnosno dočetnim kratkosilaznim) naglaskom.

¹⁰ Tako sam čak mnogo češće bilježio oblike tipa *kòpām, čěšlām, smòtām*.

¹¹ Glagol *grèbat/grebàt* inače pripada glagolima I. vrste, ali s infinitivom *grepsti*, no takav oblik infinitiva nije zabilježen u našim govorima. Na taj je način objašnjiva ta naglasna iznimka.

¹² Glagol *rèvat/revàt* po podrijetlu pripada glagolima V. vrste, ali 3. razredu s glagolima *brati, gnati, prati, rvati se, zvati*, pa je na taj način objašnjiva ta naglasna iznimka.

A. Glagoli s nepromijenjenim naglaskom

Kratkosilazni naglasak ostaje u svim oblicima ovih glagola: *froštùkovat, kri-
tikovat, pàjglovat, pàkovat, ràdovot se, ràtovat, spàkovat, šlàjmovat, štètovot, vjèrovat.*

infinitiv:	<i>škòlovat</i>
prezent:	<i>škòlujèm, škòlujěš, škòlujě, škòlujěmo, škòlujěte, škòlujū</i>
imperativ:	<i>škòluj, škòlujte</i>
pridjev radni:	<i>škòlovò, škòlovàla, škòlovàlo, škòlovàli</i>
pridjev trpni:	<i>škòlovàn, škòlovàna, škòlovàno</i>

B. Glagoli s promjenljivim naglaskom

U glagola s promjenljivim naglaskom dva su tipa: glagoli s dugouzlaznim te glagoli s kratkouzlaznim (odnosno dočetnim kratkosilaznim) naglaskom.

1. tip. Glagoli s dugouzlaznim naglaskom imaju naglasak u infinitivu uvijek na središnjem slogu, a naglasak alternira u prezentu s kratkosilaznim, u imperativu s dugosilaznim, u pridjevu trpnom s novim akutom, a u pridjevu radnom mogući su dubletni naglasci (osim u jednini muškog roda): novošto-kavski dugouzlazni i kratkosilazni kojemu prethodi nenaglašena duljina.

infinitiv:	<i>kazívat</i>
prezent:	<i>kazùjèm, kazùjěš, kazùjě, kazùjěmo, kazùjěte, kazùjū</i>
imperativ:	<i>kazùj, kazùjte</i>
pridjev radni:	<i>kazívò/kazìvò, kazívala/kazìvàla, kazívalo/kazìvàlo, kazívali/kazìvàli</i>
pridjev trpni:	<i>kazívàn, kazívàna, kazívàno</i>

Takvi su glagoli: *isplacívat, namirívat, obražívat, obrezívat, otraívat, pocikívat, pokazívat, pootkuplívat, porazívat, poručívat, potvrzívat, prisažívat, uzajmlívat, za-faívat se, zakuvlívat.*

2. tip. Glagoli *kòvat/kovàt* i *snòvat/snovàt* imaju kratkouzlazni naglasak na početnom slogu, pa im imperativ glasi: *kùj—kùjte, snùj—snùjte*. Svi ostali glagoli imaju središnji kratkouzlazni (odnosno dočetni kratkosilazni) naglasak, koji pokazuje vrlo malo naglasnih alternacija.

infinitiv:	<i>kupòvat/kupovàt</i>
prezent:	<i>kupùjèm, kupùjěš, kupùjě, kupùjěmo, kupùjěte, kupùjū</i>
imperativ:	<i>kupùj, kupùjte</i>
pridjev radni:	<i>kùpovò, kupovàla, kupovàlo, kupovàli</i>
pridjev trpni:	<i>kùpovàn, kùpovàna, kùpovàno</i>

Takvi su glagoli: *bolòvat/bolovàt, kòvat/kovàt, kumòvat/kumovàt, putòvat/puto-vàt, snòvat/snovàt, standòvat/stanovàt.*

Zaključak

Inventar glagolskoga sustava ikavskojekavskih posavskih govora obuhvaća oblike, vremena i načine karakteristične za štokavske govore uz neke posebnosti i različitosti unutar glagolskih kategorija: gubitak imperfekta, relativno rijetka uporaba aorista i pluskvamperfekta te glagolskoga priloga prošlog, a za izricanje prošlosti prevladava uporaba perfekta. Glagoli ikavskojekavskih posavskih govora razdijeljeni su u vrste, a zatim su, u ovisnosti o stupnju postojanosti, odnosno promjenljivosti vrste naglasaka i naglasnoga mjesta oformljena dva osnovna tipa:

1. tip – glagoli s nepromijenjenim naglaskom, tj. s istim naglaskom na istome mjestu u svim oblicima;
2. tip – glagoli s promjenljivim naglaskom, tj. s različitim naglaskom na istome ili različiteme mjestu.

Prvomu tipu pripadaju uglavnom glagoli s kratkosilaznim te vrlo rijetko i glagoli s dugosilaznim naglaskom u infinitivu, i to u svim glagolskim vrstama.

Drugomu tipu pripadaju, s različitim stupnjem promjenljivosti, glagoli s kratkouzlaznim (dočetnim kratkosilaznim u najarhaičnijoj zoni) i dugouzlaznim naglaskom u infinitivu, i to u svim vrstama osim u I. Promjenljiv naglasak imaju i glagoli s kratkosilaznim naglaskom, ali samo u I. vrsti te u infinitivu jednosložni glagoli V. vrste (*brät, prät, zvät*). Glagolâ s novim akutom u infinitivu, koji pripadaju grupi s promjenljivim naglaskom, ima samo u I. vrsti.

Literatura

- Brozović, Dalibor, Pavle Ivić. 1988. *Jezik, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*. Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod »Miroslav Krleža«. xi, 119 str.
- Finka, Božidar, Antun Šojat. 1975. Hrvatski ekavski govori jugozapadno od Vinkovaca. *Radovi Centra za znanstveni rad JAZU Vinkovci* 3, 5–131. HJ = Lončarić (ur.).
- Ivšić, Stjepan. 1911. Prilog za slavenski akcenat. *Rad JAZU* 187, 133–208.
- Ivšić, Stjepan. 1913. Današnji posavski govor. *Rad JAZU* 196, 124–254; *Rad JAZU* 197, 9–138.
- Ivšić, Stjepan. 1951. Iz naše akcentuacije i dijalekatske problematike. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta (Zagreb)* I, 359–378.
- Jozić, Željko. 2004. Najstariji naglasni tip posavskoga govora danas. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* XXX, 73–83.
- Jurišić, Blaž. 1937/38[1939]. Govor otoka Vrgade. (Nastavak.). *Nastavni vjesnik* XLVI(1937/38[1939]):1–5, 18–38.
- Kolenić, Ljiljana. 1998. Slavonski dijalekt. U knj. HJ, 205–215.
- Lisac, Josip. 2003. *Hrvatska dijalektologija 1: Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb : Golden marketing. 167 str.

- Lončarić, Mijo (ur.). 1998. *Hrvatski jezik*. Redaktor naukowy Mijo Lončarić. Opole : Uniwersytet Opolski, Institut Filologii Polskiej. (vii), 339 str. (Najnowsze dzieje języków słowiańskich)
- Moguš, Milan. 1966. Današnji senjski govor. *Senjski zbornik II*, 5–152.
- Moguš, Milan. 1971. *Fonološki razvoj hrvatskoga jezika*. Zagreb : Matica hrvatska. 101 str. (Biblioteka Znanje)
- Moguš, Milan. 1981–1982. Akcenat u glagola ličkih čakavaca. *Makedonski jezik XXXII–XXXIII*, 527–531.
- Oblak, Vatroslav. 1894. Der Dialect von Lastovo. *Archiv für slavische Philologie XVI*, 426–450.
- Pavičić, Stjepan. 1920. O govoru u Slavoniji do turskih ratova i velikih seoba u 16. i 17. stoljeću. *Rad JAZU 222*, 194–269.
- Rešetar, Milan. 1900. *Die serbokroatische Betonung südwestlicher Mundarten*. Wien. vii, 320 stc., (i), 2 karte. (Schriften der Balkancommission, Linguistische Abteilung I, Südslavische Dialektstudien, Heft IV)
- Rešetar, Milan. 1907. *Der štokavsche Dialekt*. Wien. (Kaiserliche Akademie der Wissenschaften, Schriften der Balkankommission, Ling. Abt. VIII)
- Sekereš, Stjepan. 1967. Klasifikacija slavonskih govora. *Zbornik za filologiju i lingvistiku X*, 133–145.
- Sekereš, Stjepan. 1977. Akcenatske zone slavonskog dijalekta. *Zbornik za filologiju i lingvistiku XX:1*, 179–201.

Verbal system of Ikavian-Jekavian idioms of Posavina

Summary

The article outlines the verbal system of Ikavian-Jekavian Posavina idioms based on the author's research of 20-odd villages in Brodska, Županjska and Oraška Posavina.

Ključne riječi: hrvatski jezik, slavonski dijalekt, posavski govor, ikavsko-jekavski govori, glagolski sustav

Key words: Croatian language, Slavonian dialect, Posavina vernacular, Ikavian-Jekavian vernaculars, verbal system